

Mijn kritiek op aanbeveling 3 van het ACOI samengevat

Aanbeveling 3 van het ACOI betreft de "balancing test" - een afweging tussen openbaarheid en vertrouwelijkheid van documenten uit het ongevallenonderzoek. Het ACOI adviseerde meer documenten vrij te geven dan oorspronkelijk het geval was.

De Onderzoeksraad Voor Veiligheid (OVV) heeft zich tegen aanbeveling 3 uitgesproken. De OVV is "geen voorstander van aanbeveling nummer 3 van het ACOI rapport met betrekking tot de balancing test". Dit is significant, omdat de OVV de opvolger is van de Raad voor de Luchtvaart die het oorspronkelijke onderzoek uitvoerde.

Nederland moet zich houden aan het Verdrag van Chicago en ICAO Annex 13, waarin staat dat technische onderzoeksdocumenten vertrouwelijk moeten blijven om toekomstige ongevallenonderzoeken niet in gevaar te brengen.

Het ACOI-rapport toon zelf aan dat er "geen specifieke vragen van de Bijlmerbewoners over het puur technische onderzoek zijn". De beperkt openbare stukken gaan niet over de vragen van de Bijlmerbewoners, zoals die in het ACOI-rapport zijn vermeld".

Het resultaat van de ACOI-aanbevelingen was dat ongeveer 400 documenten op een totaal van 1300 werden gescheiden van andere zaken rondom het ongeval. De beperkt openbare stukken die vertrouwelijk blijven volgens Annex 13 gaan uitsluitend over het 'technische' onderzoek.

Transparantie is belangrijk. "Voor mijzelf hoeft er niet geheimzinnig over de al reeds openbare documenten te worden gedaan. Iedere journalist die zich een beetje in de Bijlmerramp verdiept heeft, zou de alreeds gepubliceerde documenten en rapportages in zijn dossier moeten hebben". Hoe meer transparantie gegeven kan worden, des te beter.

Mediadynamiek en politisering: fundamenteel bezwaar

De behoefte aan meer openbaarheid kwam niet voort uit legitieme vragen van bewoners, maar uit "wantrouwen en mediadynamiek" die ontstond door het project Rampvlucht van de KRO-NCRV in 2022 gevolgd door "een motie van het parlement". De politisering van het ongevalsonderzoek leidde tot vragen. Oud-politici (Oudkerk) en nieuwe politici (Leijten, Ceder en anderen) mengden zich in de discussies die de media dynamiek verder versterkten zonder zich daarbij in de feiten te verdiepen. Daarbij vond opnieuw een wederzijdse legitimering tussen journalistiek en politiek plaats, die ook tijdens het ongevalsonderzoek in 1992-1993 en de jaren tot aan de parlementaire enquête had plaatsgevonden.

Reeds bestaande transparantie

Een centraal argument is dat de parlementaire enquête van 1998-1999 al "vrijwel het volledige inzicht in de meeste dossiers" had verschaft. "Waarom zou er nu nog een keer naar gekeken moeten worden terwijl de conclusies van de parlementaire enquête duidelijk waren?".

Kunstmatige geheimzinnigheid

Er ontstond in 2010 een "situatie dat openbare stukken in feite het predicaat geheim kregen, terwijl dat niet nodig was" door de manier waarop het archief was behandeld. Dit was echter een administratief probleem, geen inhoudelijke verberging van informatie. Door twijfelachtige onderzoeksjournalistiek in combinatie met nog sterk levende emoties werd een misleidend beeld geschapen en verwarring veroorzaakt dat er iets te verbergen zou zijn, met alle gevolgen van dien (*in feite: opnieuw een schandaal-constructie in de media*).

Verdere vrijgave van technische documenten kunnen de internationale verplichtingen onder ICAO Annex 13 schenden en kunnen toekomstige ongevalsonderzoeken bemoeilijken, omdat getuigen en experts minder bereid zullen zijn om openhartig mee te werken als zij weten dat hun bijdragen later openbaar kunnen worden.

Aanbeveling 3 werkt als onnodige politieke inmenging in een technisch-juridisch proces dat al naar behoren was afgehandeld. De "grote onrust die in de Bijlmermeer na de dramaserie Rampvlucht heerste" werd niet zozeer veroorzaakt door geheimhouding van de overheid,

maar door opgeroepen beelden in de media die complottheorieën in stand hielden ondanks de duidelijke conclusies van zowel het oorspronkelijke onderzoek als de parlementaire enquête.

Mijn kritiek richt zich op het feit dat aanbeveling 3 internationale verdragsverplichtingen kan schenden zonder dat daar legitieme nieuwe vragen van direct betrokkenen tegenover staan, maar slechts "mediadynamiek" en politieke druk.

(Het bovenstaande zou erg interessant voor een casestudie zijn. In de documentaire Rampvlucht (2022) geeft journalist Vincent Dekker aan, dat hij wellicht 'tot zijn dood' moet wachten om de waarheid over de Bijlmerramp te weten te komen, omdat 'de overheid' alles in een doofpot verstopt heeft. De al 33 jaar bestaande verhaallijn van Dagblad Trouw. De documentaire gaat daarin mee, en kenschetst het hele Bijlmer ongevalsonderzoek dossier als een doofpot affaire. Subtiel wordt aan het eind van de documentaire opgemerkt dat alle documenten pas na 2060 ingezien kunnen worden. Men vergeet te melden dat die inzage al met de parlementaire enquête verleend was. Veel publiek gaat in die voorstelling van zaken mee, want men ervaart de dramaserie en de fictieve elementen daarin als geschiedschrijving. De documentaire zaait verwarring, die in de Bijlmermeer ook als zodanig wordt ervaren. De enige mogelijkheid om de waarheid te weten te komen is om de dossiers allemaal vrij te geven. Een goede uitleg van de rechten en plichten die samenhangen met onafhankelijk internationaal luchtvaartonderzoek volgens ICAO Annex 13 wordt bij deze vorm van onderzoeksjournalistiek niet gegeven. Dat wordt doorgeschoven naar het ACOI. Nu legitimeren opnieuw ongerust geraakte Bijlmerbewoners de zoektocht van de onderzoeksjournalisten, en vervolgens spreken oud politici zich ook uit, en legitimeren zij op hun beurt het journalistieke onderzoek. De politici verdiepen zich niet in de materie, onderzoeken niet de internationale verdragen die bestaan met betrekking tot ongevalsonderzoek en reageren niet op aangeboden hulp van dossierkenners. Ze gaan 'en masse' mee in met de voorstelling van zaken die in de media is gecreëerd. Daarbij zijn er verwachtingen gewekt die niet waargemaakt kunnen worden. Dat blijkt ook achteraf als de documenten worden vrijgegeven aan de reacties die in de media verschijnen. "Hier hebben we niets aan, want dat wisten we al lang". En op Facebook: "we zijn blij gemaakt met een dooie mus". (Gelukkig wordt het rapport van het ACOI als een sprong voorwaarts gezien). Ook blijkt achteraf dat in de 10 maanden na de volledige vrijgave van onterechte in het ICAO Annex 13 dossier belande openbare documenten die voor 2010 nooit het predicaat voor beperkte inzage hadden gehad, er geen enkel nieuw gezichtspunt wordt gepubliceerd. Met uitzondering van een artikel in de Telegraaf (juni 2025) over een fout in het eindrapport van de Raad voor de Luchtvaart met betrekking tot het punt in de route waar het vliegtuig de motoren was verloren. Met andere woorden: de doofpot blijkt er niet te zijn geweest, en er was sprake van een administratieve aangelegenheid die gecorrigeerd moest worden, maar geen inhoudelijke verberging van informatie. Dat was bij de werkelijke kenners van het dossier reeds lang bekend. Er is dus weer veel commotie opgewekt, die vooraf en achteraf niet nodig was geweest. Het is overigens een uitstekende zaak dat de betreffende documenten zijn vrijgekomen want het is positief voor de verwerking van het ongeval).

